

Životopis Ekrema Čauševića

Ekrem Čaušević, redoviti profesor u trajnom zvanju na Katedri za turkologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, jedan je od najuglednijih turkologa u regiji i svijetu i znanstvenik koji je višestruko zadužio akademsku zajednicu dragocjenim spoznajama o turskom jeziku i kulturi. Rođen je u Brekovicima kod Bihaća 1952. godine. Po završetku bihačke gimnazije upisao je studij Orijentalne filologije (turski, arapski i perzijski jezik i književnosti) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu koji je završio 1974. godine. Magistrirao je na istom fakultetu 1982. godine, a potom i doktorirao 1986. s tezom o evoluciji futurskih formi u turkijskim jezicima pod nazivom *Dijahroni i sinhroni aspekti evolucije intencionala futura u turskom jeziku*. Stručno se usavršavao na sveučilištima u Ankari (1986) i Istanbulu (1978./1979.) te na kraćim istraživačkim boravcima u Beču, Budimpešti i Sofiji. Akademске godine 1992./1993. i 2000./2001. kao stipendist Zaklade Alexander von Humboldt bio je gostujući istraživač na Sveučilištu u Göttingenu. Od 1976. godine bio je zaposlen na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, gdje je izgradio uspješnu nastavničku i znanstvenu karijeru. Predavao je osmanski i suvremeni turski jezik. Od 1984. do 1992. bio je predstojnik Katedre za turkologiju i pročelnik Odsjeka za orijentalistiku, a akademске godine 1987./1988. obnašao je i funkciju dekana OOUR-a Filologija.

Ratne godine zatekle su ga u Njemačkoj gdje je boravio na znanstvenom usavršavanju. Nakon isteka stipendije Zaklade Alexander von Humboldt, na poziv zagrebačkog kolege povjesničara osmanista prof. dr. sc. Nenada Moačanina došao je u Hrvatsku kako bi osnovao sveučilišni studij turkologije. Akademске 1994./1995. godine prema programu i zamisli profesora Čauševića i uz veliku potporu prof. dr. sc. Mislava Ježića, tada pročelnika Odsjeka za orijentalne studije, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu utemeljena je Katedra za turkologiju. Preko dvadeset godina (1994. – 2016.) Ekrem Čaušević bio je njezin predstojnik, a u više navrata i pročelnik Odsjeka za hungarologiju, turkologiju i judaistiku, na kojemu i danas radi. Promjena sredine nije značila i prekid suradnje sa sarajevskom Katedrom za turkologiju, na kojoj je od 1995. do 2005. bio angažiran kao gostujući profesor.

Čauševićev pothvat utemeljenja i razvoja zagrebačke Turkologije teško je precijeniti. On je osmislio studij i izradio sve studijske planove i programe, godinama

angažirao vanjske suradnike u nastavi i brinuo se za kadrovski razvoj Katedre. Posebnu je pažnju posvetio obogaćenju fonda turkološke knjižnice na Filozofskom fakultetu koja je s vremenom izrasla u bogatu zbirku od nekoliko tisuća stručnih i znanstvenih naslova. Od samog osnutka Katedre redovito je održavao nastavu iz suvremenog turskog jezika, osmanskog jezika, uvoda u studij turkologije i povijesti turkijskih naroda i jezika. Čauševićeva erudicija, stručnost i izniman predavački žar kojim uspijeva „zagrijati” slušatelje glavni su razlozi velike motiviranosti studenata za njegova predavanja i studij turkologije uopće. Ta su predavanja pohađali i studenti s drugih odsjeka, a neki su od njih, poneseni profesorovim entuzijazmom i znanjem, čak i promijenili studijsku grupu i upisali turkologiju.

Na znanstvenom polju Ekrem Čaušević postigao je iznimne rezultate i razvio turkologiju kao novu znanstvenu disciplinu u Hrvatskoj. Njegovi su interesi vrlo široki i obuhvaćaju gramatiku suvremenoga turskog jezika (s posebnim osvrtom na sintaksu), kontrastivnu analizu turskog i hrvatskog jezika, osmansku gramatiku, jezik latiničnih turskih tekstova iz osmanskog razdoblja i kulturnu povijest osmanske Bosne (18. – 19. st.). Autor je više od 140 znanstvenih i stručnih radova objavljenih u domaćim i stranim publikacijama od kojih su mnogi vrlo zapaženi u međunarodnim turkološkim krugovima. Zahvaljujući njegovom predanom mentorskom radu stasale su i nove generacije hrvatskih i bosanskohercegovačkih magistara i doktora znanosti na polju lingvističke turkologije.

Znanstveno područje koje ponajviše zaokuplja Ekrema Čauševića jest lingvistika, i to posebice kontrastiranje gramatičkih struktura turskoga i hrvatskoga. Taj je interes osim brojnih radova objavljenih u znanstvenim časopisima iznjedrio i tri kapitalne knjige. Prva od njih, *Gramatika suvremenoga turskog jezika* (Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996.), značila je preporod za lingvističku turkologiju i studije turskoga jezika na govornim područjima južnoslavenskih jezika, a prepoznata je i cijenjena i u svjetskim turkološkim krugovima. Druga knjiga, *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u turskom jeziku* (Ibis grafika, Zagreb, 2018.), prva je detaljna, sustavna i sveobuhvatna analiza turskih infinitivnih oblika s kontrastivnim osvrtom na jedan indoeuropski jezik, u ovom slučaju hrvatski. S obzirom na to da su turski infinitivni oblici segment turskoga jezika koji predstavlja najveću poteškoću neizvornim govornicima pri njegovu učenju i najveći izazov lingvistima za kontrastiranje s drugim, turskome nesrodnim i tipološki drukčijim jezicima, ta je knjiga ne samo od posebnog značaja za one koji uče turski kao strani jezik već je i znanstveno i stručno relevantna za turkološka i kroatistička istraživanja te za istraživanja na području kontrastiranja tipološki različitih i genetski nesrodnih jezika općenito. Slično se može reći i za profesorovu treću knjigu, *Turski i hrvatski u usporedbi i kontrastiranju: Sintagma i jednostavna rečenica* (Ibis grafika, Zagreb, 2021., u suautorstvu s Barbarom Kerovec) jer se i u njoj turski i hrvatski međusobno kontrastiraju, no ovaj put s posebnim naglaskom na strukturne razlike

u sintagmatskom i rečeničnom ustrojstvu, u kojima se odražavaju i razlike u rasporedu nadređenih i podređenih elemenata u dvama jezicima.

Godine 2014. profesor Čaušević objavio je knjigu *The Turkish Language in Ottoman Bosnia* (The Isis Press, Istanbul), koja je rezultat njegova višegodišnjeg istraživanja obilježja i rasprostranjenosti turskoga jezika u osmanskoj Bosni. Riječ je o zbiru iznimno vrijednih radova koji donose pionirske spoznaje o bosanskom varijetetu turskoga jezika na temelju korpusa turskih tekstova što su ih u 19. stoljeću latinicom zapisali bosanskohercegovački franjevci i nekolicina stranih diplomata koji su djelovali u Bosni. Taj zbornik pobija dotad uvriježeno mišljenje da se turski jezik uvelike govorio u osmanskoj Bosni i donosi novu sliku jezičnih prilika na Balkanu, predstavljajući tako i važan prinos istraživanjima razvoja turskih dijalekata.

Čaušević je autor i sveučilišnog udžbenika *Turkološka čitanka* (Ibis grafika, Zagreb, 2002.) i urednik, zajedno s Nenadom Moaćaninom i Vjeranom Kursarom, dvaju zbornika radova s 18. Konferencije CIEPO održane u Zagrebu: *Perspectives on Ottoman Studies: Papers from the 18th CIEPO* (LIT Verlag, Berlin, 2010.) i *Osmanlı Sanatı, Mimarisı ve Edebiyatına Bakış. 18. Uluslararası CIEPO Kongresi Bildirileri, 25-30 Ağustos 2008 Zagreb Üniversitesi Felsefe Fakültesi* (Trakya Üniversitesi Balkan Araştırmaları, Edirne, 2011.). U pripremi je i njegov veliki hrvatsko-turski rječnik, kapitalan projekt na kojem radi već godinama i koji se s nestrpljenjem iščekuje.

Neke su Čauševićeve knjige i mnogi radovi nastali u okviru hrvatskih i inozemnih znanstvenih projekata u kojima je profesor sudjelovao kao voditelj i istraživač. Bio je voditelj dvaju znanstvenih projekata Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta: "Turski i hrvatski jezik u kontaktu i kontrastivnoj analizi" (2002. – 2006.) i "Kontrastivna analiza gramatičkog ustroja turskog i hrvatskog jezika" (2007. – 2011.). Suradivao je u projektima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta i Hrvatske zaklade za znanost pod nazivima "Croato-turcica" (1999. – 2006.), "Kulturna povijest osmanske Bosne: interkulturalnost u podijeljenom društvu" (2007. – 2011.) i "Evlja Čelebi i Hrvati, nove perspektive" (2014. – 2017.) te u međunarodnom projektu "Livno i šira okolina pod osmanskom vlašću" (2014. – 2017.) (Institut Ivo Pilar u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilištem u Heidelbergu i Kulturno-povijesnim institutom Bosne Srebrene iz Sarajeva). Također, godinama je suradivao na projektu međunarodne turkološke bibliografije *Turkologischer Anzeiger* (izdavač: Orijentalni Institut Sveučilišta u Beču u suradnji sa Sveučilištem u Budimpešti), citirane u većem broju inozemnih publikacija.

Kao izlagač i član organizacijskog odbora sudjelovao je na mnogim međunarodnim znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu. Jedan je od organizatora *IV. međunarodnog simpozija turkologije jugoistočne Europe* (BAL-TAM) održanog u Zagrebu 2007., te 18. međunarodnog osmanističkog kongresa CIEPO (*Comité*

International des Études Pré-Ottomanes et Ottomanes), održanog u kolovozu 2008. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Održao je više pozvanih predavanja na brojnim znanstveno-nastavnim i istraživačkim ustanovama u zemlji i inozemstvu. Član je uredništava nekoliko međunarodnih znanstvenih časopisa, dopisni je član *Türk Dil Kurumu* u Ankari, krovne znanstvene institucije za turski jezik i jezikoslovlje, Kluba hrvatskih humboldtovaca i Društva hrvatskih književnih prevodilaca.

Uz znanstveni rad profesor Čaušević bavi se prevodenjem književnih i povijesnih djela. S osmanskoga je preveo i priredio *Autobiografiju Osman-age Temišvarskog* (Zagreb: Srednja Europa, 2004.), važan izvor za proučavanje ranonovovjekovne povijesti Hrvatske i okolnih zemalja. U suradnji s Tatjanom Paić-Vukić i Aylom Hafiz Küçükusta priredio je turski prijevod putopisa Matije Mažuranića *Pogled u Bosnu (Bosna'ya Bir Bakış yahut Bir Hrvat Vatandaşının 1839-40 Yılları Arasında o Eyalete Kısa Bir Yolculuğu)*, kulturnopovijesni izvor za proučavanje hrvatskih predodžbi o osmanskoj Bosni 19. stoljeća (BAL-TAM, Prizren, 2011.). Široj je javnosti ipak poznatiji po prijevodima djela turskoga nobelovca Orhana Pamuka. Ti su prijevodi naišli na izniman prijem kod hrvatskih čitatelja i potaknuli veliko zanimanje za modernu tursku književnost. Želja da surađuje s kolegama i s njima podijeli svoje znanje motivirala je profesora Čauševića da u prevodenje uključi neke svoje studente i mlađe turkologe koji su danas uspješni književni prevodioci. Godine 2004. s Martom Andrić preveo je roman *Zovem se Crvena*, koji je dugo bio najčitanija knjiga u Hrvatskoj i u široj regiji. Za prijevod Pamukove memoarske proze *Istanbul: grad, sjećanja* 2006. godine dobio je prestižnu nagradu Kiklop. Preveo je i Pamukove romane *Muzej nevinosti* (2009., u suradnji s Kerimom Filan) i *Crna knjiga* (2010., u suradnji s Janom Bušić i Draženom Babićem), a u pripremi je i njegov prijevod najnovijeg Pamukovog romana *Noći kuge*. Profesor Čaušević zaslužan je i za popularizaciju turkoloških tema putem brojnih javnih predavanja, istupa u medijima i sudjelovanja na tribinama.

Znanstvena i stručna postignuća profesora Čauševića prepoznata su u Hrvatskoj i u svijetu, o čemu svjedoče priznanja koja je primio za svoj rad. Dobitnik je Odličja Vlade Republike Turske za poseban doprinos promicanju znanosti (2001.), Nagrade turkofonog svijeta za zasluge u turkologiji (TÜRKSAY, 2011.), Priznanja Istanbulske Sveučilišta za postignuća u turkologiji (2018.), Povelje Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2018.), Nagrade turskih povjesničara za doprinose izučavanju opće i kulturne povijesti Balkana - UB TAK (2018.), Nagrade instituta BAL-TAM, turkološkoga centra za istraživanja Balkana sa sjedištem u Prizrenu (2019.), i najvišeg priznanja grada Bihaća, Povelje 26. februar (2022.). U Turskoj je 2018. povodom njegova 65. rođendana objavljen zbornik radova *Ekrem Čaušević Armağanı / Essays in Honor of Prof. Dr. Ekrem Čaušević* u izdanju Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD) / Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS). Godine 2022. za knjigu *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u*

turskom jeziku. Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju (Ibis grafika, Zagreb, 2018.) dodijeljena mu je Nagrada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za najviša znanstvena i umjetnička dostignuća u Republici Hrvatskoj za 2021. godinu za područje filoloških znanosti. Iste je godine Vijeće Filozofskog fakulteta predložilo Sveučilištu u Zagrebu da se profesoru Čauševiću dodijeli počasno zvanje *professor emeritus*.

Azra Abadžić Navaey
Marta Andrić
Barbara Kerovec